

УДК 658.589:631.1

Горбань В'ячеслав Ігорович
студент магістратури
Національного університету біоресурсів і природокористування України
Horban Viacheslav
Master's Student of the
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Алексєєва Катерина Андріївна
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Alekseieva Kateryna
PhD in Public Administration, Associate Professor of the
Production and Investment Management Department
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0003-1129-0771

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-3-9763

МЕНЕДЖМЕНТ

ІННОВАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОГРЕС У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ

INNOVATION AND TECHNOLOGICAL PROGRESS IN GRICULTURE: PROJECT MANAGEMENT FOR PRODUCTIVI IMPROVEMENT

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти інноваційного та технологічного розвитку у сільському господарстві. Зазначено, що інноваційна система нововведень, складовими якої є сільськогосподарські підприємства, є основою інноваційного розвитку галузі. Визначальний вплив на інноваційний розвиток сільського господарства мають наукові дослідження, розробки та впровадження їх у практичну діяльність. Виокремлено особливості інноваційного розвитку і технологічного прогресу у сільському господарстві й доведено відмінність їх від інших галузей національного господарства. Представлено класифікацію інновацій у сільському господарстві за наступними ознаками: предметом та сферою застосування, ступенем новизни інновацій, глибиною змін, формою реалізації інновацій, спрямованістю використання, періодом реалізації, походженням, величиною витрат, джерелами фінансування, ступенем ризику. Обґрунтовано необхідність управління інноваційними проектами у сільському господарстві з метою підвищення продуктивності. Визначено ключові елементи управління інноваційними проектами у сільськогосподарській галузі. Головною стратегією інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського сектору є глобалізаційна стратегія, основними напрямками якої є: освоєння нових ринків, ціноутворення, асортиментна політика, реклама, виробництво й переробка продукції тощо. Визначено основні тенденції у сільськогосподарській галузі, що впливають на компанії й відповідно яких розроблюються та реалізуються нові інноваційні проекти, серед них: інтернет речей, робототехніка, штучний інтелект, дрони, точне землеробство, сільськогосподарські біотехнології, великі дані та аналітика, ведення сільського господарства в контрольованих умовах, відновлене сільське господарство, технології зв'язку. Проаналізовано сучасні тенденції бізнесу в сільському господарстві та відповідні перспективні інноваційні проекти.

Ключові слова: інновації, сільське господарство, розвиток, технічний прогрес, інноваційні проекти.

Summary. The theoretical aspects of innovation and technological development in agriculture are studied. It is noted that the innovative system of innovations, which includes agricultural enterprises, is the basis for the innovative development of the industry. The decisive influence on the innovative development of agriculture is exerted by scientific research, development and implementation of their practical activities. The peculiarities of innovative development and technological progress in agriculture are highlighted and their difference from other sectors of the national economy is proved. A classification of innovations in

agriculture is presented according to the following features: subject and scope of application, degree of novelty of innovations, depth of changes, form of implementation of innovations, direction of use, period of implementation, origin, cost, sources of financing, and degree of risk. The necessity of managing innovation projects in agriculture in order to increase productivity is substantiated. The key elements of managing innovative projects in the agricultural sector are identified. The main strategy for the innovative development of agricultural enterprises is the globalization strategy, the main directions of which are: development of new markets, pricing, assortment policy, advertising, production and processing of products, etc. The main trends in the agricultural sector that affect companies and according to which new innovative projects are being developed and implemented are identified, including: the Internet of Things, robotics, artificial intelligence, drones, precision farming, agricultural biotechnology, big data and analytics, controlled environment farming, regenerative agriculture, and communication technologies. Current business trends in agriculture and relevant promising innovative projects are analyzed.

Key words: innovation, agriculture, development, technological progress innovative projects.

Постановка проблеми. У сучасних трансформаційних умовах господарювання розвиток сільського господарства відбувається шляхом впровадження інновацій та новітніх технологій, що забезпечує технологічний прогрес в цій галузі. Впровадження інновацій сприяє конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, підвищенню продуктивності праці, мінімізації втрат, економії ресурсів та підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. У результаті таких змін змінюється система агропромислового комплексу в країні, розроблюються, впроваджуються та реалізуються нові проекти які мають забезпечувати безперервний технологічний прогрес в агробізнесі й сталий розвиток сільських територій. У зв'язку з цим, актуальним є дослідження інноваційної діяльності у сфері сільського господарства й управління проектами впровадження агротехнологічних інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку інновацій та впровадження інноваційних технологій у сільське господарство приділяли багато науковців. Так, проблеми управління інноваційними процесами в аграрній сфері вирішував Садиков М. А. [1]. Шквиря Н. О. [2], який у своїх дослідженнях визначав особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Значну увагу у своїх наукових працях вивченню інноваційної діяльності у сільськогосподарському секторі приділяє Опружак С. С. [3]. Управління інноваційною діяльністю та проектами в аграрних підприємствах дослідила Єфремова Н. [4]. Моделі діджиталізації економіки закордонних країн досліджували Резнік Н., Алексеєва К., Остапчук А. та інші [5]. Попри значну кількість наукових напрацювань у цій сфері, питання розвитку інновацій і технологій у сільськогосподарському бізнесі дуже актуальне і потребує подальших досліджень.

Мета. Дослідити теоретичні аспекти інноваційного та технологічного розвитку у сільському господарстві. Проаналізувати сучасні тенденції бізнесу в сільському господарстві та відповідні перспективні інноваційні проекти.

Виклад основного матеріалу. Технологічний прогрес та впровадження інновацій у сільському

господарстві є інструментами підвищення конкурентоспроможності й стратегічного розвитку галузі, що сприяють досягання основної мети інноваційного розвитку, зокрема, забезпеченню екологічності й економічності виробництва у сільському господарстві. Інноваційний розвиток у сільському господарстві відбувається шляхом створення інноваційної системи нововведень, елементами якої є взаємні дії сільськогосподарських підприємств. Наукові дослідження та реалізація результатів цих досліджень у практичній діяльності визначають інноваційний розвиток у цій сфері. Взагалі, наукові установи в інноваційній системі сільськогосподарського виробництва посідають особливе місце, адже вони є генератором інноваційного потенціалу для розвитку всіх суб'єктів системи. Але, на жаль, в Україні поки що спостерігається недостатнє фінансування наукових розробок в сільському господарстві.

Потрібно відмітити, що у сільському господарстві інноваційний розвиток і технологічний прогрес мають особливості, які відмінні від інших галузей національного господарства. До таких особливостей належать [1]:

- відмінності природно-кліматичних умов й напрямків спеціалізації сільськогосподарського виробництва в різних регіонах країни;
- значна кількість видів сільськогосподарської продукції й технологій її обробки та утримання тварин;
- відмінність в періодах виробництва та перероблення деяких видів сільськогосподарського продукту;
- наявність підприємств різних організаційно-правових форм й форм власності, спеціалізації, підпорядкованості тощо;
- вплив на технології виробництва аграрного сектору природно-кліматичних умов, розподілення транспортних мереж, наявність постачальників, ринків збуту та інших чинників;
- недорозвинені комунікації сільськогосподарських товаровиробників із виробниками науково-технічної продукції.

У науковій літературі існує науково-обґрунтована класифікація інновацій у сільському госпо-

дарстві за визначеними ознаками [2; 3]: предметом та сферою застосування, ступінь новизни інновацій, глибиною змін, формою реалізації інновацій, спрямованістю використання, періодом реалізації, походженням, величиною витрат, джерелами фінансування, ступенем ризику.

З метою подолання сільськогосподарськими підприємствами сучасних викликів, забезпечення їх інноваційного розвитку, підвищення продуктивності й можливості реалізації потенціалу у зростанні конкурентоспроможності, враховуючи особливості й класифікацію інновацій, доцільним є організація процесу управління інноваційними проектами для підвищення продуктивності.

Управління інноваційними проектами в сільському господарстві характеризується наступними ключовими елементами [4]:

- визначення сфер застосування інновацій і потенційних проблем та можливостей з метою розвитку інноваційної діяльності шляхом впровадження інноваційних проектів;
- стратегічне планування та визначення пріоритетів та розподіл ресурсів щодо інноваційної діяльності;
- встановлення партнерства з іншими організаціями й побудова екосистеми для підтримки інноваційних проектів;
- заохочення підприємців аграрного сектору і фермерів до впровадження інноваційних проектів у господарську діяльність, проведення експериментів;
- проведення моніторингу та оцінювання результатів від впровадження інноваційних проектів у діяльність сільськогосподарських підприємств, створення культури інновацій і подальше їх вдосконалення;

- просування інноваційних проектів у сільському господарстві шляхом комерціалізації інноваційних технологій та продуктів;
- розробка та впровадження стратегій інноваційного розвитку та бізнес-планів, що забезпечать ефективність ведення бізнесу.

Основною стратегією інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є глобалізаційна стратегія [6], що вмщує в себе технологічні, економічні, екологічні елементи у зв'язку із бізнес-плануванням інноваційного розвитку. Серед основних напрямків стратегії є освоєння нових ринків, ціноутворення, асортиментна політика, реклама, виробництво й перероблення продукції тощо. Ефективність інноваційної стратегії забезпечує узагальнення змін ведення бізнесу, технологіях, техніці, вдосконалення та обґрунтованість економічності проектів.

За результатами дослідження технологій у сільськогосподарській галузі проведеними на базі Платформи виявлення цінної інформації компанії StartUs, яка охоплює понад 2,5 млн. стартапів і скейлапів (комерційних проектів) по всьому світу [7], було визначено основні новітні технології та тенденції, що впливають на компанії й відповідно яких розроблюються та реалізуються нові інноваційні проекти (рис. 1).

У рамках сучасних тенденцій розвитку сільського господарства розроблюються та впроваджуються проекти з новітніх технологій щодо розвитку галузі.

За тенденцією «Інтернет речей», розроблено і впроваджуються сенсорні IP пристрої для збору інформації на основі мобільних застосунків й інших засобів. Відбувається поєднання технологій IP з дронами, робототехнікою, зображеннями

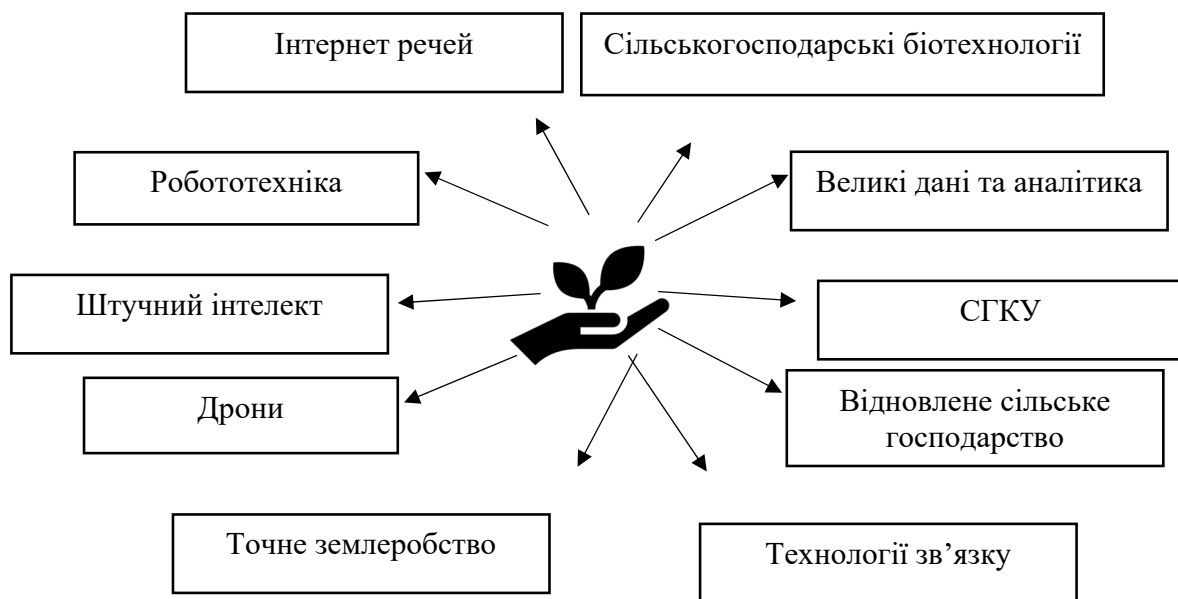

Рис. 1. Основні сучасні тенденції й технології сільського господарства
Джерело: розроблено автором на основі [7]

у комп'ютері, що впливає на швидкість і правильність сільськогосподарських процесів.

Прикладом застосування технологій IP є сенсорна станція від болгарської компанії Agrila, що проводить вимірювання таких природних параметрів як температуру повітря й ґрунту, вологість, напрямки вітру тощо. Результати аналізу формуються у звіти та графічні інтерпретації, що є ефективним під час формування інформаційної бази. Як ефективна технологія зарекомендувала себе програма Farmer's Hive, що пропонує сенсори для дистанційного моніторингу сільськогосподарського обладнання, мікрокліматів, вирощування культур, а також, хмарні сервіси для збереження даних.

Ефективним інноваційним впровадженням є застосування сільськогосподарської робототехніки, що компенсує нестачу робітників. Застосування технологій штучного інтелекту й робототехніки у сільському господарстві вирішує проблему зниження здатності збирати урожай, знижує виробничі витрати та підвищує потенціал та ефективність діяльності [8]. Серед проектів за якими впроваджується робототехніка у сільському господарстві слід виділити стартапи: американський Advanced.Farm і канадський Nexus Robotics. Компанія Advanced.Farm пропонує використовувати роботи під час збирання врожаю. Пропонуються автономні трактори, системи для автоматизації сільськогосподарських операцій на полях й роботи, які оснащені стереокамерами для збирання зрілого врожаю. Компанія Nexus Robotics пропонує роботів які видаляють бур'яни з полів.

Штучний інтелект застосовують у сільському господарстві для отримання інформації про стан поля, погодні умови, урожайність, виявлення хвороби у тваринництві та рослин, у генному відборі. Штучний інтелект також сприяє ефективному керуванню фінансуванням сільськогосподарських проектів. Так компанія Arwa Intelligence подала свій проект щодо планування урожайності на основі штучного інтелекту. Бельгійська програма з використанням штучного інтелекту Ask Attis спеціалізується на виявленні з допомогою застосування хвороб рослин й надає можливість прийняття рішень фермерами щодо забезпечення врожаю ще до можливості його пошкодження.

За останні роки все більш поширення набуває застосування дронів у сільському господарстві. Дрони роблять знімки з висоти, моніторять поля, створюють 3D-карти, сіють насіння, вносять добрива і хімікати, контролюють посіви, допомагають в іригації, а також контролювати тварин у сільському господарстві [9].

Управління в агробізнесі тваринництвом і сільськогосподарськими культурами базується на основі метода точного землеробства, який забезпечує якість і продуктивність врожаю на основі розрахунку точної кількості ресурсів. Існує багато

агротехнологічних проектів у галузі точного землеробства, що підвищують якість й рентабельність ведення агробізнесу та розв'язують екологічні проблеми. Так, австралійська компанія пропонує проект Data Farming заснований на цифрових технологіях з використанням хмарних сервісів, який надає рішення у сфері точного землеробства. Інструменти для точного землеробства на сільськогосподарському ринку подано компанією Agricolus, Серед них використання дронів та супутників для розрахунку параметрів у рослинництві, кількості добрива та води, що знижують управлінські витрати та оптимізують виробництво.

Застосування у сільському господарстві біотехнологій сприяє покращенню якості вирощуваних культур та худоби. Сільськогосподарські біотехнологічні проекти базуються на генній інженерії, селекції рослин, гібридизації, вияві кращих характеристик рослин, покращенні продуктивності худоби, вирішенні проблеми впливу на навколишнє середовище токсичності ґрунтів.

Важливим у сільському господарстві є проведення аналітичних досліджень. Великі дані й аналітичні методи формують корисну інформацію завдяки щоденним спостереженням за посівними площами, цінами на продукцію, виробництвом, погодними умовами, сільськогосподарським обладнанням, якістю урожаю тощо. Сучасні аналітичні проекти створюють моделі використовуючи хмарні сервіси та пристрої для вимірювання даних і подання звітності.

Для подолання проблем у вирощуванні сільськогосподарських культур у несприятливих умовах забезпечується проектами ведення сільського господарства в контрольованих умовах. У таких умовах рослинам подаються визначена норма світла, температури, поживних речовин, вологості. У таких екологічно-раціональних проектах застосовуються технології гідропоніки й аеропоніки при яких вирощуються рослини без ґрунту та аквапоніки, технології вирощування рослин і риби одночасно. Популярним є проект компанії OnePointOne, який спеціалізується на технології вертикальної аеропоніці, що заощаджує місце, робочу силу й воду. Литовський проект Baltic Freya пропонує технологію туманопоніки, яка за допомогою створеного туману покращує процес вирощування рослин методом гідропоніки.

Значна кількість уваги сьогодні приділяється планам щодо відновлення сільського господарства у повоєнний період. Для цього також необхідна значна кількість інноваційних проектів. Для відновлення ґрунту після звичайних методів сільського господарства використовуються нові технології, які направлені на покращення та відновлення верхнього шару земляних угідь. Це такі технології як обмежена обробка ґрунту, нульова обробка, сівозміна тощо. Компаніями подаються технологічні проекти розробки якісного компосту,

ферментації для компостування, обробки насіння, ґрунту та перероблення відходів.

Сучасне землеробство неможливе без технологій розумного землеробства, адже для ведення сільськогосподарської діяльності, прийняття управлінських рішень необхідним є швидкий обмін інформацією між пристроями, роботами, дронами та інші. Для полегшення впровадження пристроїв та покращення зв'язку між ними доцільно переходити на технології 5G, LPWAN, ширококутовий інтернет, супутниковий зв'язок, що значно полегшить комунікації між пристроями, сенсорами IP та забезпечить швидкісний зв'язок. Сучасні компанії представляють інноваційні технологічні проекти для вирішення таких проблем. Серед них компанія Ellenex, яка виготовляє сенсори з функцією зв'язку в Інтернеті, що пропонує значну кількість таких технологій як LPWAN, Sigfox і Wi-Fi. Компанія AgriLinx Компанія AgriLinx розробила

самостійну мережу FLEX (у межах LoRaWAN), яка надає можливість передавати дані й відстежувати обладнання, зрошування культур, підключення віддалених фермерських господарств до інтернет-сервісів.

Висновки. Розвитку сільського господарства сприяє впровадження проектів з автоматизації та цифровізації, що забезпечують використання інноваційних технологій, які призводять до стійких змін у сільськогосподарській практиці. Всі інновації у сільському господарстві не тільки покращують якість та підвищують кількість вирощуваних культур та удосконалюють менеджмент у тваринництві, а й сприяють побудові екологічного раціонального майбутнього галузі. Розглянуті проекти відповідно виокремлених сучасних тенденцій у сільському господарстві засновані на новітніх технологіях, мають впроваджуватися у бізнес, що посилить його конкурентоспроможність.

Література

1. Садиков М. А. Управління інноваційними процесами в аграрній сфері АПК : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.02.03. К., 2002. 30 с.
2. Шквиря Н. О. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони*. 2007. № 6. С. 216;
3. Опружак С. С. Інноваційна діяльність в сільському господарстві. *Наукова думка сучасності і майбутнього: матер. VIII всеукр. практ.-пизн. конф.* URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukova-dumka-suchasnosti-i-majbutnogo/90-innovatsijna-diyalnist-v-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 25.01.2024).
4. Єфремова Н. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 81, № 2. С. 115–122. doi: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.115.
5. Reznik N., Alekseeva K., Ostapchuk A., Lutsiak V., Kondratyuk V. National Models of Digitalization of Economy of the USA, the UK and the EU-Countries. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 488. P. 241–254. doi: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-08090-6_15.
6. Ковтун В. Інноваційна стратегія розвитку аграрних підприємств. *Фінансовий простір*. 2020. № 3 (39). С. 145–153.
7. 10 найкращих тенденцій, технологій та інновацій у сільському господарстві за 2022 рік. *MIND*. 2022. URL: <https://mind.ua/publications/20250592-10-najkrashchih-tendencij-tehnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 22.01.2024)
8. Збільшення ефективності сільськогосподарських роботів. *ПРОКСИС™*. 2023. URL: <https://www.proxis.ua/uk/solution/maximizing-the-efficiency-of-agricultural-robots/> (дата звернення: 28.01.2024).
9. Використання дронів у сільському господарстві. *DRONE CENTER*. URL: <https://dronecenter.ua/review-of-the-dji-phantom-4-pro-quadcopter> (дата звернення: 26.01.2024).

References

1. Sadykov, M. A. (2003). Upravlinnya innovatsiynymy protsesamy v ahrarniy sferi APK [Management of innovative processes in the agrarian sector of the agricultural industry]. *Autoref. thesis Dr. Econ. Sciences*. Kyiv. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/8c4354b6-55c0-4d7a-bc24> [in Ukrainian].
2. Shkvyria, N. O. (2007). Osoblyvosti innovatsiynoho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv [Features of innovative development of agricultural enterprises]. *Derzhava ta rehiony — State and Regions*, 6, 216. Retrieved from <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/5055/1/1.pdf> [in Ukrainian].
3. Opruzhak, S. S. (2009). Innovatsiyna diyalnist v silskomu hospodarstvi [Innovative activity in agriculture]. *Naukova dumka suchasnosti i maibutnoho: mater. VIII vseukr. prakt.-pizn. konf.* Retrieved from <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukova-dumka-suchasnosti-i-majbutnogo/90-innovatsijna-diyalnist-v-silskomu-gospodarstvi> [in Ukrainian].

4. Yefremova, N. (2023). Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnia innovatsiynoyu diyalnistyu ah-rarnykh pidpriemstv [Organizational and economic mechanism of management of innovative activities of agricul-tural enterprises]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk — Galician economic journal*, 81 (2), 115–122. doi: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.115 [in Ukrainian].
5. Reznik, N., Alekseieva, K., Ostapchuk, A., Lutsiak, V. & Kondratyuk, V. (2023). National Models of Digitali-zation of Economy of the USA, the UK and the EU-Countries. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 488, 241–254. doi: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-08090-6_15 [in Ukrainian].
6. Kovtun, V. (2020). Innovatsiyna stratehiya rozvytku ah-rarnykh pidpriemstv [Innovative strategy for the development of agrarian enterprises]. *Finansovyy prostir — Financial space*, 3 (39), 145–153. Retrieved from <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/215182/216111> [in Ukrainian].
7. 10 naykrashchych tendentsiy, tekhnolohiy ta innovatsiy u silskomu hospodarstvi za 2022 rik [Top 10 trends, technol-ogies and innovations in agriculture for 2022]. (2022). *MIND*. Retrieved from <https://mind.ua/publications/20250592-10-najkrashchih-tendencij-tehnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi-za-2022-rik> [in Ukrainian].
8. Zbilshennia efektyvnosti silskohospodarskykh robotiv [Maximizing the efficiency of agricultural robots]. (2023). *ПРОКСИС™*. Retrieved from <https://www.proxis.ua/uk/solution/maximizing-the-efficiency-of-agricultural-robots/> [in Ukrainian].
9. Vykorystannya droniv u silskomu hospodarstvi [Use of drones in agriculture]. *DRONE CENTER*. Retrieved from <https://dronecenter.ua/review-of-the-dji-phantom-4-pro-quadcopter> [in Ukrainian].